CZU 341.4

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND RECRUTAREA COPIILOR-COMBATANȚI

ZAHARIA Virginia,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea Cooperatist - Comercială din Moldova

REZUMAT

Crimele de război constituie o categorie importantă de fapte penale prin care se încalcă în mod grav regulile stabilite prin tratatele internaţionale sau cu caracter cutumiar, referitoare la modul de desfăşurare a conflictului armat şi la protecţia anumitor categorii de persoane şi de bunuri în cadrul acestuia. Termenul crimă de război este o expresie care desemnează încălcarea normelor de purtare a războiului de către orice persoană sau persoane, militare sau civile.

Crimele de război sunt condamnabile în temeiuri morale, etice sau religioase, întrucât ele constituie încălcări ale normelor legale, având drept rezultat lezarea celor nevinovaţi şi neprotejaţi, duc la degradarea scopurilor şi principiilor beligeranţilor, sunt cauză a slăbirii disciplinei propriilor forţe militare, afectează relaţiile cu alte state şi pot cauza represalii din partea oponenţilor.

Cuvinte-cheie: recrutare, copil-combatant, crimă de război, umanitate, principiu, concept, crimă internațională, Convenţiile de la Geneva, conflict armat.

SOME CONSIDERATIONS CONCERNING THE RECRUITMENT OF CHILDREN-COMBATANTS

ZAHARIA Virginia,
PhD in Law, associate professor,
Trade Co-operative University of Moldova

SUMMARY

The war crimes constitute an important category of criminal acts which seriously violate the rules laid down by international treaties or of customary law relating to the conduct of armed conflict and the protection of certain categories of persons and goods within the framework of the latter. The term war crime is an expression that denotes the violation of the norms of war behavior by any person or persons, military or civilian.

War crimes are never justified on the grounds of moral, ethical, or religious purposes, as it constitutes a violation of the law, with the result that the damage to the innocent and unprotected, leading to the degradation of the purposes and principles of the belligerents, are the cause of the weakening of the discipline of their forces, affects your

relations with other countries and can cause retaliation on the part of opponents.

Key words: recruitment, child-combatant, war crime, humanity, principle, concept, international crime, Geneva Conventions, armed conflict.

Crimele de război şi crimele contra umanităţii, denumite generic crime internaţionale, datorită gradului sporit de pericol pentru existenţa statelor şi a populaţiilor, au fost scoase în afara legii şi, pentru a împiedica şi descuraja comiterea lor, a fost creată o ramură juridică nouă – Dreptul internaţional penal.

Crimele de război constituie o categorie importantă de fapte penale prin care se încalcă în mod grav regulile stabilite prin tratatele internaţionale sau cu caracter cutumiar, referitoare la modul de desfăşurare a conflictului armat şi la protecţia anumitor categorii de persoane şi de bunuri în cadrul acestuia [2, p. 102].

Termenul *crimă de război* este o expresie care desemnează încălcarea normelor de purtare a războiului de către orice persoană sau persoane, militare sau civile.

Principiile şi normele de drept internaţional, referitoare la conducerea ostilităţilor, la mijloacele şi metodele de luptă, la care se recurge în conflictul armat, inclusiv la limitele în care acestea pot fi folosite, ca şi cele privind protecţia, în condiţiile speciale ale acţiunilor de luptă, a anumitor categorii de persoane şi bunuri, se aplică în mod egal şi nediferenţiat tuturor părţilor implicate în conflict, menirea acestor reguli fiind de a limita efectele distrugătoare ale confruntărilor militare şi de a împiedica producerea de distrugeri inutile, de a umaniza recurgerea la forţa armelor şi de a determina pe combatanţi de a se abţine de la exces, dincolo de orice raţiune şi justificare.

Crimele de război sunt condamnabile în temeiuri morale, etice sau religioase, întrucât ele constituie încălcări ale normelor legale, având drept rezultat lezarea celor nevinovaţi şi neprotejaţi, duc la degradarea scopurilor şi principiilor beligeranţilor, sunt cauză a slăbirii disciplinei propriilor forţe militare, afectează relaţiile cu alte state şi pot cauza represalii din partea oponenţilor [1, p. 16].

La sfârşitul Primului Război Mondial conceptele de crimă internaţională, criminali de război şi răspunderea penală internaţională erau deja conturate în dreptul internaţional. Pe baza acestora au fost formulate acuzaţiile împotriva unor persoane prin Tratatul de la Versailles şi au fost pedepsiţi principalii criminali de război după al Doilea Război Mondial.

În acest sens, termenul de *crimă de război* este o expresie care desemnează încălcarea normelor de purtare a războiului de către orice persoană sau persoane militare sau civile [2, p.103].

Sfera crimelor de război a fost extinsă considerabil prin Convenţiile I, II, III, IV de la Geneva din 1949 [3], [4], [5], [6] şi prin Protocoalele adiţionale I şi II la aceste Convenţii din 1977 [8], [9].

În Convenţii se specifică că în conflictele armate sunt interzise oricând şi oriunde: luarea de ostatici, execuţiile fără judecată, tortura şi orice tratament crud şi dezonorant. De asemenea, convenţiile prevăd în mod categoric obligaţia statelor de a urmări şi de a pedepsi persoanele care se fac vinovate de comiterea crimelor de război.

Pornind de la principii general recunoscute în materie, de incriminare şi jurisdicţie în privinţa crimelor de război, Convenţiile de la Geneva au stabilit obligaţia statelor de a adopta legislaţia necesară pentru pedepsirea infracţiunilor grave pe care le prevăd, de a căuta persoanele vinovate şi de a le deferi tribunalelor sale, indiferent de naţionalitate, potrivit principiului represiunii universale [1, p.16].

Protocolul adiţional (I) la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale din 08 iunie 1977 [8], stabileşte următoarele fapte ca fiind infracţiuni grave:

- îndreptarea atacurilor împotriva populaţiei civile;
- lansarea de atacuri nediscriminatorii, afectând populaţia civilă sau bunurile sale;
- atacarea instalaţiilor ce conţin forţe periculoase (baraje, hidrocentrale, centrale electrice nucleare, etc.);
- atacarea localităţilor neapărate şi a zonelor demilitarizate;
- atacarea unei persoane scoase din luptă;
- folosirea cu perfidie a emblemelor şi semnelor Crucii Roşii [1, p.17].

Semnificativ este şi faptul că Protocolul I din 1977 de la Geneva incriminează practicile de apartheid [1, p.17]

Scopul Protocolului adiţional (I) la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale din 08 iunie 1977 [8] nu este de a înlocui sistemul represiv al Convenţiilor din 1949, ci de a-l dezvolta şi consolida. Protocolul proclamă ca infracţiuni grave acţiunile definite ca atare de Convenţiile de la Geneva, la care adaugă noi infracţiuni grave, extinzându-le la noi categorii de persoane şi bunuri.

Protocolul I de la Geneva din 1977, deşi nu reprezintă un maximum dorit, constituie un compromis satisfăcător, crimele de război ocupând un loc distinct în dreptul internaţional umanitar [1, p.17].

Datorită gradului de pericol ridicat pe care îl reprezintă, crimele de război şi crimele contra umanităţii au fost declarate imprescriptibile. Aceasta presupune că făptuitorii lor pot fi urmăriţi şi judecaţi oricând, indiferent de timpul trecut de la comiterea acestora.

Principiul imprescriptibilităţii acestor crime a fost consacrat într-o serie de instrumente postbelice, printre care şi Convenţia ONU asupra imprescriptibilităţii crimelor de război şi crimelor contra umanităţii [1, p.18].

Desigur, lista încălcărilor principiilor şi normelor convenţionale şi a interdicţiilor exprese privind utilizarea unor anumite arme care sunt considerate crime internaţionale rămâne deschisă şi ea va fi, fără îndoială, tot mai completă în anii ce vin, fie pe calea incriminării directe în baza unor convenţii internaţionale, fie prin convenirea unor dispoziţii ca să oblige statele să includă în legislaţia lor naţională

incriminarea faptelor interzise prin convenţii internaţionale.

Un exemplu elocvent în acest sens serveşte Convenţia privind muniţiile cu fragmentare, deschisă spre semnare la Oslo la 03 decembrie 2008, care interzice utilizarea muniţiilor care se împrăştie sau eliberează submuniţii explosive, fiecare cântărind mai puţin decât 20 kg şi include acele submuniţii explosive [2, p.112].

În concluzie, putem menţiona că crimele de război constituie o categorie importantă de fapte penale, prin care se încalcă, în mod grav, regulile stabilite prin tratatele internaţionale sau cu caracter cutumiar, referitoare la modul de desfăşurare a conflictului armat şi la protecţia anumitor categorii de persoane şi bunuri în cadrul acestuia [2, p.112].

Crimele de război sunt condamnabile pe temeiuri morale, etice sau religioase, întrucât ele constituie încălcări ale normelor legale, au drept rezultat lezarea celor nevinovaţi şi neprotejaţi, conduc la degradarea scopurilor şi principiilor beligeranţilor, sunt cauze a slăbirii disciplinei propriilor forţe militare, afectează relaţiile cu alte state şi pot cauza represalii din partea oponenţilor [2, p.112].

În termenii teoriei, apariţia normelor ce au încriminat utilizarea copiilor în cadrul conflictelor armate a fost generată în contextul istoric, social şi juridic al anilor postbelici – *ocasiolegis* – ca reacţie a comunităţii internaţionale faţă de pierderile în rândurile copiilor şi menirea normei, scopurile urmărite de aceasta – *ratiolegis* – au fost de a preîntâmpina şi combate practicile de implicare a copiilor în conflictele armate atât în plan naţional, precum şi la eşalon mondial, în conformitate cu obligaţiile asumate de state prin semnarea Convenţiei cu privire la drepturile copilului [10, p. 37].

Normele juridice în materia copiilor implicaţi în ostilităţi au cunoscut o evoluţie graduală, la momentul de faţă ajungându-se la crearea restricţiilor şi sancţiunilor mult mai riguroase. Suplimentar convenţiilor internaţionale, statele au subscris principiilor şi angajamentelor internaţionale.

Deşi nu deţin elementul de constrângere, aceste principii, odată fiind adoptate, indică voinţa şi un angajament asumat de state cu scopul de a proteja mai bine copiii şi de a adera la norme mai severe în materie de protecţie [12, p. 153].

Cu toate acestea, astăzi statele dau dovadă de reticenţă în implementarea standardelor internaţionale în materie. Aşa, în anul 1994, Salvadorul, care era parte atât la Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului, 1989 [7], precum şi la Protocolul Adiţional II, a stabilit vârsta minimă pentru recrutare de 18 ani, însă rapoartele martorilor din teritoriu arătau că copiii erau atraşi de forţele armate de la vârsta de 14 ani. Uneori o energie disproporţionată este pierdută pentru stabilirea resurselor, lăsând astfel mai puţine resurse pentru implementarea lor.

Pornind de la această experienţă, fostul Secretar General al Amnesty International, membrul Suediei în Comitetul pentru drepturile copilului a insistat asupra creării procedurii ce instituia ”răspunsurile urgente”, care apar ca măsură excepţională utilizată de Comitet în situaţiile serioase şi urgente, care presupun riscuri a încălcărilor grave a prevederilor normative, în special, în cadrul conflictelor armate. În asemenea situaţii, Comitetul adresează Guvernului în cauză o scrisoare prin care aduce la cunoştinţă informaţia de care dispune cu referire la articolele relevante din Convenţie şi solicită un răspuns. Răspunsul trebuie privit ca o parte a dialogului dintre un stat parte la convenţie şi Comitetul. Asemenea măsuri intermediare sunt necesare, în special, deoarece în baza rapoartelor iniţiale, statele au obligaţia de a raporta doar fiecare cinci ani [11, p. 826].

Întru a exclude în perspectivă, asemenea atitudini periculoase, Statutul de la Roma al Curţii Penale Internaţionale din 17.07.1998, fiind adoptat cu scopul creării unei instanţe internaţionale competente şi permanente, menite să judece indivizii care au comis cele mai odioase crime împotriva umanităţii, a recunoscut natura criminală şi inumană a recrutării şi utilizării copiilor în război [12, p. 17].

Elementul de noutate, care-i adus prin Statut, este extinderea sferei noţiunii de criminal de război şi asupra persoanelor civile, chiar dacă acestea nu participă la acţiuni militare. Această extindere rezultă din incriminarea deportărilor pentru munci forţate sau în alte scopuri, care pot fi săvârşite, mai ales de persoanele investite cu aceste competenţe de către autorităţile publice statale [2, p.104].

Potrivit articolului 8 din Statut, întitulat ”Crime de război”, sunt pasibile de răspundere:

În temeiul alin. 2 lit. a) p. (XXVI) fapta de a proceda la recrutarea şi înrolarea copiilor de vârstă mai mică de 15 ani în forţele armate naţionale sau de a-i face să participe activ la ostilităţi;

În temeiul alin. 2 lit. e) p. (VII) fapta de a proceda la recrutarea şi înrolarea copiilor în vârstă mai mică de 15 ani în forţele armate sau în grupări armate ori de a-i face să participe activ la ostilităţi.

Prima învinuire pronunţată de Curte a fost cea a lui Tomas Lubanga pentru recrutarea şi utilizarea copiilor în Republica Democrată Congo. Acest caz a fost ales pentru realizarea urmăririlor cu scopul de a semnala dezaprobarea comunităţii internaţionale a unei asemenea crime şi de a recunoaşte această crimă ca cea mai gravă ce poate fi săvârşită în perioada unui conflict armat. Această sancţiune legală a avut un efect important [12, p. 17].

Cu referire la cadrul juridic al statului nostru pe marginea subiectului tratat, menţionăm că articolul 137 litera f) din Codul penal al Republicii Moldova, 2002 întitulat ”Infracţiuni de război contra persoanelor” prevede răspunderea pentru: ”*recrutarea şi încorporarea copiilor care nu au împlinit vârsta de 18 ani în forţele armate naţionale, precum şi determinarea acestora, prin orice mijloace, să participe activ la operaţiuni militare*”.

Iar articolul 206 ”Traficul de copii” prevede răspunderea penală pentru: *”(1) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum şi darea sau primirea unor plăţi ori beneficii pentru obţinerea consimţământului unei persoane care deţine controlul asupra copilului, în*

scopul: ...d) folosirii în conflicte armate".

În aşa mod, legiuitorul nostru a încriminat toate formele de implicare a copiilor în ostilităţi, asigurând în aşa mod respectarea angajamentelor asumate în baza instrumentelor internaţionale ratificate.

Referinţe bibliografice:

1. Balan, O. Protecţia drepturilor omului prin reprimarea crimelor de război şi crimelor contra umanităţii. În: Revista Naţională de Drept, nr.1 (28), 2003, p.16-18.
2. Balan,O. Protecţia drepturilor omului în conflictele armate. Chişinău: CEP USM, 2009.
3. Convenţia I de la Geneva privind îmbunătăţirea sorţii răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părţi. [On-line]: https://crucearosie.ro/assets/Uploads/Conventia-de-la-Geneva-I.pdf. (Vizitat la 12.09.2019).
4. Convenţia a II-a de la Geneva privind îmbunătăţirea sorţii răniţilor, bolnavilor şi naufragiaţilor forţelor armate pe mare, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părţi. [On-line]: https://crucearosie.ro/assets/Uploads/Conventia-de-la-Geneva-II.pdf. (Vizitat la 13.09.2019).
5. Convenţia a III-a de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părţi. [On-line]: https://crucearosie.ro/assets/Uploads/Conventia-de-la-Geneva-III.pdf. (Vizitat la 14.09.2019).
6. Convenţia a IV-a de la Geneva privind protecţia persoanelor civile în timp de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părţi. [On-line]: https://crucearosie.ro/assets/Uploads/Conventia-de-la-Geneva-IV.pdf. (Vizitat la 11.09.2019).
7. Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului, adoptata de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.408 din 12.12.1990. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.12.1990, nr.12. [On-line]: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356341. (Vizitat la 16.09.2019).
8. Protocolul adiţional (I) la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale din 08 iunie 1977, ratificată de Republica Moldova la 24.05.1993. 170 state-părţi. [On-line]: https://lege5.ro/Gratuit/he3daojy/protocolul-nr-1-1977-aditional-la-conventiile-de-la-geneva-din-12-august-1949-privind-protectia-victimelor-conflictelor-armate-internationale. (Vizitat la 24.08.2019).
9. Protocolul adiţional (II) la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate fără caracter internaţional din 08 iunie 1977, ratificată de Republica Moldova la 24.05.1993. 165 state-părţi. [On-line]: https://lege5.ro/Gratuit/he3daojz/protocolul-nr-2-1977-aditional-la-conventiile-de-la-geneva-din-12-august-1949-privind-protectia-victimelor-conflictelor-armate-fara-caracter-international. (Vizitat la 24.08.2019).
10. Zaharia, V. Condiţiile angajării răspunderii juridice pentru implicarea copiilor în conflictele armate. În: Conferinţă ştiinţifică"Integrare prin cercetare şi inovare". Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe juridice. Ştiinţe economice. Chişinău, 26-28 septembrie 2013. Chişinău: CEP USM, 2013, p. 37-39.
11. Van Bueren Geraldine. The international legal protection of children in armed conflicts. În: International and Comparative Law Quarterly. Cambridge University Press, 1994, nr. 43(4). p.809-826.
12. Les enfans et les conflicts armés. Nouvelle édition. Un quide en materie de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne. Bureau international des droit des enfants. Montréal, Québec, H39 1B6, Canada, 2010. [On-line]: http://www.ibcr.org/wp-content/uploads/2016/06/Guide-droit-international-2010-fran%C3%A7ais.pdf. (Vizitat la 18.09.2019).